

ÉS-VÉS.

Az EtSz. legutóbbi füzete (XI. füz. 3. l.) 'fúr-farag'-nak értelmezi a címül írt ikerszót s ezt jegyzi meg róla: „Talán helyes a MTsz. 'ás-vés' értelmezéséből kifolyólag az [a vélemény], hogy az *és-vés* illeszkedett alak *ás-vés*-ből“.

Az EtSz. szerkesztői tehát a MTsz. 'ás-vés' értelmezésére alapítják szószármaztatásukat, sőt — látni fogjuk — értelmezésüket is. A MTsz.-ban [2. *és*] alatt ez olvasható: „*és-vés* : *ás-vés* (Palócság Nyr. XXI. 306).“ SZINNYEI tehát csak a palócságból közölt ikerszót értelmezi 'ás-vés'-nek. Mielőtt ennek pontosabban utánajárnánk, nézzük meg, mit mond a MTsz. az *ás-vés*ről. Itt a következő szöveget találjuk: „*ás-vés* : ~ [tehát a szó jelentése 'fúr-farag, faragcsál', mint az előtte levő *ásnyes* szóé] (Szatmár m. Nagybánya Nyr. IX. 139)“. Tehát SZINNYEI ismét csak a nagybányai *ás-vés*-t értelmezi 'fúr-farag'-nak s az EtSz. szerkesztői ezt az értelmezést vitték át a palóc *és-vés*-re és ARANY *és-vés* szavára.

Ha még tovább utánanéznünk a hivatkozásoknak, akkor az is kitűnik, hogy az *és-vés* < *ás-vés* származtatás nem is az EtSz.-ban bukkan fel először, hanem a MTsz. által idézett helyen — legalább is az *és-vés*re biztosan s talán ARANY *és-vés*-ére is — egy palóc nyelvjárastanulmányban, amelyet BARTHA JÓZSEF írt. Itt az „*Elülső hang hátsó heyet*“ c. fejezetben ezt a szüksézzavú szöveget találjuk: „*és-vés* (*ás-vés*, Arany Toldi szerelmében: *és-vés*)“. A fejezet-cím világosan megmondja, hogy a szerző itt *é* (é?, é?) < *á* változást tesz fel. Ebben a rövidke szövegben tehát megtaláltuk a MTsz. értelmezését — amelyet az EtSz. perdöntőnek tart — s az EtSz. származtatását.

BARTHA szövege azonban annyira homályos, hogy a származtatás biztos alapjául nem tekinthető. Már a hangjelölésről sem tudjuk, hogy helyes-e, nem-e. E jelölés szerint ugyanis alighanem széles ejtésű magánhangzókat (l^éš — v^éš) kell olvasnunk a nyelv függőleges helyzetének egy foknyi különbségével. Ha így van, akkor az *ás-vés*-t is számba kell vennünk, de ha *és-vés* (= [éš-véš] vagy talán [ĕš — vĕš]?) a kérdéses szó hangalakja, akkor az *ás-vés*-sel aligha kezdhetünk valamit. Azonkívül a zárójelben odavetett *ás-vés*-ről sem tudhatjuk biz-

tosan, hogy eredetibb s esetleg a Palócságban is járatos alak gyanánt közli-e a szerző, vagy értelmezésként. Az azonban kétségtelen, hogy az ARANYból idézett *és-vés* egészen mást jelent, mint amilyen jelentésben az *ás-vés-t* ismerjük.

Az eddig elmondottak is megerősítenek bennünket abban a hitünkben, hogy az *és-vés* < *ás-vés* származtatás problematikus s az EtSz. „*talán*“ kifejezése nagyon is szükséges a *helyes* elé. De a BARTHA-féle szöveg homályos voltától eltekintve is több nehézséget rejt magában ez a származtatás.

Egyik szegedi ismerősöm nem sokkal az EtSz. említett füzetének megjelenése után kifogásolta e származtatásban, hogy a MTsz. *ás-vés* adata Szatmár megyéből, az *és-vés* pedig a Palócságból való. Ő tehát szóföldrajzi szempontból nem találta igazoltnak a származtatást. Tagadhatatlanul ez is nehézség; de a szóföldrajzi adatok hiánya véletlen eredménye is lehet. Megvan az *ás-vés* pl. a tolnamegyei Sárszentlőrincen is (Nyr. III, 177.). A nyáron pedig alkalmam volt meggyőződni arról, hogy az *ás-vés* Somogy és Zala megyében is használt kifejezés: Gamáson (Somogy m.) ugyanis feljegyeztem az *ás-vés* [!] szót 'farag' jelentésben s egy más alkalommal a faragcsáló férfinak odakiáltott *Mit ásó-véső?* ('*Mit ásol-vésel*') mondatot; a zalamegyei Pusztaszentlászló községből való fiatal földműves beszédéből pedig a következő mondatokat jegyeztem fel: *Mennyit ástam-véstem* [= 'kapáltam a szárazság miatt kemény szőlőföldet'], *méksé tuttam vele sémire sē mēnyí;* *Hiiába áso-d-véséd* [a kerted földjét, ásóval], *iszēn nēm találo-d még!* [t. i. azt a kincset, amelynek jelenlétére az ezüstszínű láng fellobbanásából következtetett a kert tulajdonosa.] Tovább érdeklődve megtudtam, hogy Szentlászlón *ás-sa-vési* az ács az épületfát, amikor dolgozik [tehát: 'fúr-farag, vés'], a munkás, amikor kemény földet kapál [tehát olyan nehezen munkálható a föld, mint a fa], vagy bármilyen földet ás [tehát: 'ás']. Az *ás* igét magában Szentlászlón csak a földnek ásóval, a *vés-t* pedig csak keményebb tárgynak (rendszerint fának, ritkábban vasnak, kőnek) vésővel való megmunkálásra használják. (Arra a kérdésemre, hogy ismerik-e az *és-vés*, *ési-vési* kifejezéseket Szentlászlón, emberem először határozott tagadó választ adott, később önkénytelenül mégis azt mondta: *Mit éséd-véséd azt a fát?* — persze valószínűleg a kérdésem hatása alatt. De ebben

az esetben sem tanulság nélkül való ez a mondata az *és-vés* ikerszó tudatában a *vés* igéhez aszociálódott!)

A szentlászlói szóhasználat azért is figyelmet érdemel, mert meggyőződhetünk belőle arról, hogy bizonyos mellérendelő összetételekben az első (pl. *ás-vés* 'ás') és második tag (pl. *ás-vés* 'fúr-farag') jelentéséhez egyaránt igazodhatik a származékszó értelme és használati köre. Mellérendelő összetételeinket ilyen szempontból még nem vizsgálták meg módszeresen.

A Szatmár, Tolna, Somogy és Zala vármegyékből való népnyelvi adatok tanúsága mellett feltételezhetjük, hogy az *ás-vés* szó a palócoknál is járatos, tehát a szóföldrajzi nehézség nem elháríthatatlan akadálya az ismertetett származtatásnak.

Sokkal nagyobb jelentőségű a két szó viszonyának tisztázásában a hangtörténet vallomása. Láttuk, hogy az EtSz. illeszkedésnek nevezi a feltett *é* < *á* változást s BARTHA sem képzelhette el másként az *á*-nak *é*-vel (?) való helyettesítését. A magánhangzók hasonulásának (az EtSz. kifejezésével: illeszkedésének) vizsgálatával foglalkozott éppen az elmúlt fél évben egyetemi előadásában HORGER tanár úr. A részletes vizsgálat eredményeiből minket most a következő tételei érdekelnek: 1. A hosszú magánhangzók sokkal kisebb mértékben hasonultak akár a megelőző, akár az utánuk következő magánhangzóhoz, mint a rövidek. 2. A hasonulás mindig csak egységes szónak érzett kifejezésekben következett be, tehát az összetételekben csak a szó összetett voltának a tudatban való elhomályosulása után. Érdekelnek még bennünket példái közül is azok, amelyek az *és-vés* < *ás-vés* hangváltozást igazolják. Nagy meglepetésünkre azonban az *á*-nak regreszív hasonulására mindössze két példát találunk s a kettő közül is az egyik (feltételes) példa éppen az *és-vés*. Nézzük meg hát, hogy az egyedül maradt *é* < *á* változást mutató példának milyen bizonyító értéke van!

A magára maradt példánk nem más, mint a *nélkül* névutó! Tehát névutó, amelynek első tagja eredetileg a *-nál* rag volt, vagyis állandóan hangsúlytalan helyzetben levő suffixum! Ezért bátran feltehetjük azt is, hogy a *nélkül* névutónak már akkor is volt *nélkül* alakja, amikor a nyelv-érzék még érezte a *földnélkül*, *háználkül* féle kifejezéseknek

eredetibb *föld-nél kül* = földnél kívül' ház-nál kül' háznál kívül' szerkezetét! S a XVI. század második negyedében Szent Pál leveleinek a KOMJÁTHI-féle fordításában még ilyen szerkezetét találunk: *ew gyalazasoknal, yteleteknel es karhozatok-nalkewl* (117. l., NySz.), tehát elülső hangrendű szó mellett *-nél*, hátulsó hangrendű mellett pedig *-nál* e névutónak előtagja! (Megvan a *nélkül* alakú névutó már a XV. sz.-ban is, pl. Bécsi C. 58, MünchC. 160. NySz., mindkét példában elülső hangrendű szón.) Tehát a *nélkül* névutóban nem hangsúlyos helyzetű hasonulás történt, hanem már a hangsúlytalan helyzetében hasonult *-nél* suffixummal egyesült a *kül* névutó! De ha a *nálkül* névutó kezdettől fogva egységes szó lett volna is (pl. valamilyen jövevényszó), ebben valószínűleg akkor is megtörtént volna az egyik magánhangzó hasonulása a magyarban páratlan *á—ü* hangkapcsolat miatt. Valószínűleg az *á—ü* páratlan voltának köszönhető, hogy *nélkül* névutónk *nálkül* alakja nem tudott meggyökeresedni, míg pl. az *óta* (< *ól-ta*) névutónak *N. öte* (< *-öl-te*, eredetileg elülső hangrendű szók után!) alakváltozata is van.

Ezzel szemben az *á—é* hangkövetkezés már régóta megvan a magyarban (vö. *káv é, mál é* a NySz. adatai szerint a XVII. sz. óta, *játék* már a kódexekben is! stb.), tehát a magyar nyelv artikulációs bázisa szempontjából nem hasonlítható össze az *á—ü* hangkövetkezéssel. Az *és-vés* < *ás-vés* hangváltásra tehát egyetlen bizonyító példánk sincs (BARTHA sem idéz más példát a Palócságból), sőt még az egységes szóknak érzett *káv é, mál é, játék*-féle kifejezésekben sem történt hasonulás, pedig elsősorban ezekben kellene elvárunk! Sőt tovább mehetünk: az *ás-vés* még csak elhomályosult összetételnek sem tartható! Ha hozzávesszük ehhez azt a fonetikai tényt, hogy az *á* hangzóssága legnagyobb a magyar hangrendszerben, akkor az *és-vés* < *ás-vés* származtatást, mint helytelen magyarázatot, nyugodtan elvetethetjük.

De hátha mellérendelő összetételeink és ikerszavaink másként viselkednek? Hátha ezek körében valóban igazolható a hangsúlyos helyzetű *á* hasonulása? Bár a hasonulás nem ismeretlen jelenség az ikerszók első tagjában (pl. *bűbáj* > R. *bűbáj* s valószínűleg hasonlóan kell felíognunk a *csűr-csavar, zűr-zavar* ~ *csűr-csavar, zűr-zavar* ikerszók viszonyát is) ilyen

helyzetű *é* < *á* változást itt sem találunk, tehát az *és-vés*-t is másként kell magyaráznunk.

Mielőtt azonban az *és-vés* eredetét megfejtenénk, ARANY nyelvhasználatát is érdemes lesz megvizsgálnunk. ARANY a *Toldi Szerelme* XI. énekében használja az *és-vés* ikerszót:

Igy ezek [a vár védői] áldással kivonultak szépen;
De félelem *és-vés* az urak szívében... (121. vsz., ÖM. II. 1883.
[487.]

Talán felesleges is megjegyeznünk, hogy ARANY ikerszava független a palóc *és-vés*-től, mert utóbbit a *Toldi Szerelme* megjelenése után csaknem húsz évvel később közölték. Mivel eddig nincs eldöntve, hogy ARANY *és-vés* szava honnan való, tegyük fel, hogy ARANY maga alkotta s vizsgáljuk meg, hogyan alkothatta. ARANYnak a TSz.-hez írt Glossariumában (i. m. 545.) ikerszavunkra vonatkozólag a következő jegyzetet találjuk: „*és-vés* (szív): marczanglódik. XI. 121.“ Itt tehát egészen más szóval magyaráz ARANY s nyoma sincs az *ás-vés*-nek! Pedig ugyancsak a TSz.-ben s ugyanazon énekben előkerül ez is:

S ekkor Lajos, a mint kedveze az óra,
Kulcsos nagy Averszát megnyargalta volna,
De J a k a b a hosszú ostrom alatt g á t t a l
Körül ásta-véste, ló nem mehet által,
Az egész környék egy ö s s z e - v i s s z a á r o k,
Beléje vezetve nagy lusta mocsárok;
Gyalogja hol átbú s kicsi lovassága,
Ott is védi karók sűrű sokasága. (XI. 57. vsz.; i. m. 466.)

Nem vehette ARANY az *ás-vés* szót sem a Nyelvőr nagybányai közleményéből, mert a TSz.-nél ez is egy évvel később jelent meg. De nem vette ARANY e szót a CZUCZOR—FOGARASI-féle szótárból sem, mert már 1853-ban is használja *Tájkép* c. töredékes versében:

Nincs halom a téren; vagy csak eltévedve,
Mint ha olykor a föld buborékot vetne;
Azt is e m b e r i k é z *ásta-véste* látszik,
Hogy alá temesse egyikét a másik. (ÖM. IV. 383.)

Az idézetekből tehát az is kitűnik, hogy ARANY az *és-vés* ikerszót elvont, az *ás-vés*-t pedig konkrét értelemben használja. Ha a negatívumokból is következtethetünk, akkor ARANY ketős nyelvhasználata alapján s a magyarázó jegyzetben hiányzó, de egyébként előkerülő *ás-vés* szavából arra kell következtetnünk, hogy ARANY tudatában egészen más képzetekkel állt asszociatív kapcsolatban az *ás-vés*, mint az *és-vés* ikerszó s hogy az utóbbi csakis a *vés* igéből való ikerítés lehet.

ARANY nyelvhasználata tehát ugyanarra az igére utal bennünket, mint a szentlászlói földműves idézett mondata.

Vés-ből csakis a *v* elhagyásával lehet (*vés-vés* helyett) *és-vés* ikerszó. Meg kell tehát vizsgálnunk, hogy ilyen módon keletkezik-e ikerszó a magyarban. Ha nem is olyan általános típusa ez az ikerítésnek, amelyet a *tarka-barka*, *ingó-bingó*-féle ikerszóknál figyelhetünk meg, azért igazolható típus ez is.

A *vigyorog* mellett használatos *igyorog-vigyorog* ikerige, bár **igyorog* magában nincs, tehát összetételről nem lehet szó. Ugyanígy nincsen **icsog* szó sem a magyarban s mégis van a népnyelvben *icsog-vicsog* ikerszó, — a N. *vicsog* (~ *vicscsog*) 'vihog' igéből. De nem is kell messzire mennünk újabb példáért, mert a *vihog*-ból is alkottak *ihog-vihog* ikerszót. Hasonló eredetű ikerszók még: *irgonc-virgonc* (APOR DEZSŐ, *Az ikerszók*, 1906. 9.); *illog-villog*, *üllan-villan* 'tünedez' MTsz. (aligha gondolhatunk az *illan* ige hatására, mert az *Illant-villant*, *s többé nem láttuk* székelyföldi kifejezés eredetére az ugyancsak székelyföldi *Eggyet villant s tovább illant* kifejezés világít rá). Szóföldrajzi okokból idetartozónak kell tartanunk a brassómegyei *áj-váj* (*ájom-vájom* 'a titkot fürkészem' Nyr. III. 523.) ikerszót, mivel *áj* 'ás' csak Dunántúlról ismert s az *áj* ige már nagyon régen elavulhatott. Bizonyára a *v* elhagyásával való ikerítés eredménye az udvarhelymegyei *het-vete* < **ete-vete* 'általvető' > 'átalag' (a MTsz. fordított irányú jelentésváltozást tesz fel) s a dunántúli *harázló-varázló* 'varázló' MTsz. < **arázló-varázló* is. Nagyon valószínű, hogy a gyermekversekből még több példával is igazolható ez a típus. Duna-földváron pl. a *völgy* is ikerítődött ilyen módon: *Héj nyulacska, nyulacska ögyet-vögyet befussa*. (Nyr. XVII. 235. MTsz.).

Megvan az ikerítésnek ez a típusa a régi nyelvben is. Az *igyorog-vigyorog*: pl. már 1675-ben előfordul SZATHMÁR-NÉ-

METHI MIHÁLY *Dominica* c. művében (202. l.): „Minden szentség nélkül viselik magokat az isten ígéjének halgatásának idején, *igyorognak s vigyorognak*“. (NySz.) Az *ihog-vihog* ötven évvel előbb előfordul már továbbképzett alakban (1626: Az mostani iffiu népeknek idegenekkel *ihogása vihogása*, cédasága.. ZVONARICS MIHÁLY, *Magyar Postilla* I, 186.), az *ihogoc vihogoc* (= *ihogók-vihogók*) ellen BORNEMISSZA PÉTER már 1584-ben kikel a *Prédikációiban*, sőt megvan ez az ikerszó már a XVI. sz. második negyedében: „*lhagtok vihagtók*, piaczra ha mentek, az gonosz ifjaknak bűnre okot adtok“. (RMK. II. 154. NySz.)

Az *és-vés* < *vés* származtatás ellen tehát alaktanilag semmi kifogásunk sem lehet. De magyarázatra szorul még ez az ikerszónak ARANY-használta jelentése:

Már a *Toldi Szerelme* idézett mondatából (*Félelem és-vés az urak szívében*) is megállapítható, hogy az *és-vés* ikerszónak itt visszaható értelme van ('vésődik'), de kétségtelenné teszi ezt ARANY 'marczanglódik' értelmezése. Ez a használat és értelmezés rávilágít a jelentésváltozás folyamatára és lélektani alapjára is: ARANY kétségtelenül a félelem okozta hasogató fájdalomra gondolt e kifejezés megalkotásában (vö. a *marcangol* eredetibb jelentését: 'tép, szagat' MTsz., NySz.; R. *marcong* 'ua. '; *mar*, *mardos*, *mardoz*, az egész szócsaládban megfigyelhető ugyanaz a jelentésváltozás; lelkiismeret-*furdalás*) s ezért gondolt a kemény tárgyak hasítá-s-szerű megmunkálására alkalmazott *vés* ige fogalom körére. A *vés* (~ *vés-ik) *'hasad' > 'hasadás következtében fáj' névátvitel tehát a másodlagos komplikációs jelentésváltozások ama csoportjába tartozik, amelyekben a hangulati rokonság alapján a külső folyamatok nevét valamilyen érzelem megnevezésére alkalmazzuk. (A jelentésváltozásoknak ezzel a csoportjával nálunk eddig még nem foglalkoztak részletesen.)

Tanulságos lesz az *és-vés*-sel szembeállítanunk az *ás-vés* elvont értelmű használatát. A NySz. és MÁTYÁS FLÓRIÁN *Nyelvtörténeti Szótárkísérlete* szerint előfordult az *ás-vés* 'nyomoz, tudakoz' jelentésben: „A csél-csapós be-szinli magát, még a mélyec titkoltatnak is ki fessegetvén, *ás-ván-vésvén* és ki-horgászván“. (Com: Jan. 185. 1643/73.) Itt még mindkét szóképzettartalma benne van a származékszó

jelentésben, de egy régebbi idézet tanúsága szerint a kincsásás hasonlata rejlik az *ás-vés*-nek eme jelentésében: „Ha úgy keresed a bölcheseget mint a pénzt, és azt úgy *ásandod véssended* (nyomozandod, tudakozandod) mint a kincset, megtalálod azt“. (Veresm: Lev. 277. 1639.)

A R. *áskál-véskél* is átvitt értelmű kifejezéssé lett ('áskálódik' 1750. FALUDI: *Udvari Ember* I, 108; 1787: u. az: *Téli Éjtszakák* 256, 390. NySz., MFl.), de PÁZMÁNY *Prédikációiban* még megtaláljuk azt a szemléleti alapot, amelyen az 'áskálódik' jelentés nyugszik: „Az ördög éjjel nappal veszedelmet *áskál, véskél* a lánk“. (603. l. 1636. MFl., NySz.) Ugyanezen a szemléleten alapul a N. *áskapál*, R. *áskapalás* (1774. EtSz.; vö. ezekhez, hogy Szentlászlón a *kapás* is *ássá-vési* a földet) és az *áskálódik*: kifejezések átvitt értelmű használata. Az 'áskálódik' > 'veszedelmet ás' > 'vermet át'. (Vö. Aki másnak *vermet ás* maga esik bele. km. a XVI. század óta; *farkas-verem*) jelentésváltozás tehát asszimiláción alapul s az *ás-vés*, *áskál-véskél*, *áskapál*, *áskapalás* összetételek átvitt értelmű jelentése az *ás* előtag sajátos használatában gyökerezik. (Ebből egyszersmind az is következik, hogy az *ás-vés*-nek konkrét 'fúr-farag' jelentése újabb e szónak és származékainak elvont jelentésénél!)

Az *ás* ige átvitt értelmű használatában (s így az *ás-vés*-ében is) tehát nyoma sincs a hasogató fájdalom képzetének s most már megérthetjük, miért van meg az a határozott megkülönböztetés ARANYNál az *ás-vés* és *és-vés* szavak alkalmazásában. A palócsági *és-vēs* pedig, ha valóban [ēš-vēš]-nek hangzik s jelentése 'ás-vés (ő : ás? fúr-farag?)' szöveggyülés eredménye < *[ēš-vēš] × *ás-vés*.

Az EtSz. a palóc népnyelvi *és-vēs*-en és ARANY *és-vés* szaván kívül nem tud ez ikerszónak más előfordulásáról. A MTsz. utalásai közt sem találunk más alakváltozatot. Pedig minden bizonnyal idetartozik még a N. *isik-visik* 'esenkedik, vágyik' ikerszó is. Erre a szóra a biharmegyei Pocsajról (*isik-visik* rá a foga 'vágyódik rá'. Nyr. VI. 424.), Túrkevéről (*isik-visik* a lelke érte uo. VIII. 469.), Mezőtúrról (*isnek-visnek* a gyermekek valami után uo. 189.) és Békés megyéből (*iszett-viszett* a lelke 'nyugtalankodott, vágyott' uo. IV. 372.) vannak adataink. A hangalakbéli eltérésnek az a magyarázata, hogy ezek az adatok — bizonyára csak véletlenül — mind *i*-ző nyelvjárásokból

valók. Jelentés tekintetében is megfelel ez ARANY *és-vés*-ének, csak hogy itt nem a félelem okozta hasogató fájdalomra vonódott át a név, hanem a nyugtalankodás, vágyakozás okozta hasonló hatású érzelem megnevezésére. A konkrét értelmű *vés*: átvitt értelmű (*vés-ik > *vis-ik >) *isik-visik* igék viszonya egy másik népnyelvi párhuzammal is támogatható: *ki-vás* 'kiváj': *vás-ik* 'vágyik, erősen kívánkozik' MTsz. (: *vásód-ik* 1. 'nyugtalankodik'; 2. 'vágyódik' MTsz.) A nyugtalankodásnak itt említett szemléleten alapuló elnevezésére jó példát találunk KRIZA *Vadrózsáiban* (367. l.): *Mit vásódog anyyit, te vásott fenekü? Tám bizon nyü van a tenekedbe?*

ARANY persze ismerhette a N. *isik-visik* ikerszót Biharból, de a Nyelvőr idetartozó adatai későbbiek a *Toldi Szerelme* megírásnál.¹

Kelemen József.

Szegedi tájszavak.

(Első közlemény.)

ablakos: házaló üveges tót.
 abronyica: vízhordó rúd, amelynek két végére vödört, köcsögöt akasztanak (mióta nem a Tiszáról hordják az ivóvizet, a szó is, szokás is kezd emlékezetből kikopni).
 ade ~ adi: add ide.
 agár: sovány (gúnyos).

agytányos: segítőtárs (kissé gúnyos).
 ájj: 1. a város alsó vége. Ott laknak az ájjon. 2. valaminek az alja: ájjbúza.
 ájtatos: ~ ájtatos.
 akar: ~ akár. Akarki, akarihogy stb.

¹ ARANY valóban ismerte a N. *isik-visik* ikerszót. E cikk kiszedése után olvastam ARANY LÁSZLÓNÁL *Az őszike* c. népmesében: „A szép királynénak... sehogy se volt nyugta; mindig a kis fiú után *isett-visett* a lelke“. ÖM. IV. 1901: 57. Mivel ez a mese a Kisf. Társ. Népkölt. Gyűjt.-ében nincs meg, minden bizonnyal ARANY-L. 1862-i gyűjteményéből való (*Eredeti népmesék*, Pest. — E gyűjteményhez Szegeden nem juthattam hozzá.) Erről pedig GYULAI azt írja, hogy ARANY LÁSZLÓ és JULISKA „megmutatták atyjoknak, aki gondosan átnézte és kiadását eszközölte“. (ArL: ÖM. IV. 5.) Ha figyelembe vesszük, hogy Arany János maga is foglalkozott az *i*-zéssel s a *vés* igéről is tudta, hogy *i*-ző vidéken *vis* alakban használatos (vö. Arany: Hátrah. Próz. Dolg. 1889: 320.), nyugodtan kimondhatjuk sejtésünket: az *és-vés* 'marcanglódik' ikerszót Arany maga alkotta, még pedig valószínűleg a N. *isik-visik* 'vágyakozik' ikerszó analógiájára.